

Nr 245.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till bidrag till vissa plankostnader m. m.; given Stockholms slott den 11 april 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nilsson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson.

I årets statsverksproposition (Bil. 8, punkt 59) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde bli riksdagen förelagd, till Bidrag till upprättande av regionplan för Borås-trakten för budgetåret 1947/48 beräkna ett reservationsanslag av 35 000 kronor. Den

totala plankostnaden beräknades till 160 000 kronor och bidragsbehovet till cirka 60 % härav eller 95 000 kronor att fördelas på tre budgetår.

Kungl. Maj:t har sedermera genom propositionen 1947: 131 förelagt riksdagen förslag till byggnadslag m. m. Förslaget, vilket grundar sig på ett av stadsplaneutredningen 1942 avgivet betänkande i ämnet (SOU 1945: 15), förutsätter att förskott av statsmedel ävensom statsbidrag i vissa fall skall kunna utgå till plankostnader m. m.

Genom beslut denna dag har Kungl. Maj:t uppdragit åt kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation att överarbeta de av stadsplaneutredningen 1942 framlagda förslagen rörande bidrag till vissa plankostnader m. m. i vad avser byggnads- och generalplaner samt att till Kungl. Maj:t inkomma med därav föranledda förslag.

Med hänsyn härtill torde jag här få begränsa mig till de frågor som sammanhånga med förskottering av plankostnader samt bidragsgivningen till regionplaner.

Förskott till vissa plankostnader.

Från och med budgetåret 1936/37 ha å kapitalbudgeten funnits anvisade medel under ett anslag, benämnt Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner, avsett att bereda tillgång till medel för förskjutande av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner, som avses i 60 § gällande stadsplanelag. Anslaget har anvisats å kapitalbudgeten under fonden för förlag till statsverket. En närmare redogörelse för användningen av anslaget har lämnats i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 44).

I vissa undantagsfall då delar av en kommun, för vilken byggnadsplan upprättats, inkorporerats med en stad har Kungl. Maj:t — sedan vederbörande stad förklarat sig villig bidraga till bestridande av allenast viss del av de av statsverket förskotterade kostnaderna för upprättande av byggnadsplanen — medgivit att återstående del av det förskotterade beloppet finge avskrivas genom anlitanande av medel från fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Stadsplaneutredningen 1942 har i sitt betänkande (SOU 1945: 15) uttalat, att den möjlighet, som för närvarande funnes att erhålla förskott av statsmedel till kostnaderna för upprättande av byggnadsplan, borde bibehållas. Behov av dylikt förskott torde i regel föreligga i alla fall utom i sådana, då byggnadsplan utlades över ett område uteslutande för att tillmötesgå markägares önskan att kunna exploatera sin jord för byggnadsändamål. I sistnämnda fall torde markägaren merendels själv ombesörja planens upprättande. Frågan om förskott borde liksom nu prövas av Kungl. Maj:t efter framställning från vederbörande länsstyrelse. Vid framställningen skulle fogas utredning, som möjliggjorde för Kungl. Maj:t att bedöma såväl behovet av den ifrågasatta planläggningsåtgärden som skäligheten av de därmed förbundna kostnaderna samt markägarnas och kommunens förutsättningar att bära dessa. Beviljat förskott borde löpa utan ränta. Sedan byggnadsplanen upprättats samt länsstyrelsens beslut angående kostnadsfördelningen vunnit laga kraft,

åläge det vederbörande att till statsverket återbetala den del av förskottet, som sålunda belöpte å honom. Återbetalningen borde emellertid kunna av länsstyrelsen fördelas över flera år, förslagsvis högst fem.

Utredningen har förutsatt, att medel för ändamålet fortsättningsvis skulle ställas till förfogande till sådana belopp, att erforderlig planläggningsverksamhet icke omöjliggjordes eller uppehölls av bristande medelstillgång.

Stadsplaneutredningen har förutsatt att kostnaderna för uppgörande eller ändring av regionplan samt för regionplaneförbunds verksamhet i övrigt skola, intill dess planen fastställts, kunna förskjutas av allmänna medel efter Kungl. Maj:ts prövning.

Statskontoret har i ett över utredningens förslag avgivet utlåtande förklarat sig icke vilja framställa erinran mot förslaget att förskott av statsmedel skulle utgå till kostnaderna för uppgörande av byggnadsplan.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ifrågasatt om ej prövningen av ansökan om förskott skulle kunna överlämnas till byggnadsstyrelsen. Det krav på utredning angående bland annat möjligheterna för kostnadernas gäldande av markägare och kommun, som nu tillämpades i praxis, hade enligt länsstyrelsen i många fall visat sig svårt att efterkomma, särskilt då det gällde många markägare, t. ex. när markägarna kunde räknas i hundratal, vilket ej vore ovanligt i Göteborgs och Bohus län. Skulle i dylika fall något så när tillförlitliga vederhäftighetsupplysningar inhämtas om envar markägare, måste detta föranleda en utredning av sådan omfattning, att den icke stode i rimlig proportion till vad saken gällde. Avstode man åter från en närmare utredning, bleve ett uttalande i frågan av länsstyrelsen tämligen värdelöst.

Länsstyrelsen i Jämtlands län erinrar, att de föreslagna reglerna angående förskott till uppgörande av byggnadsplan anslöte sig till den praxis, som för närvarande tillämpades. Förfarandet syntes emellertid onödigt omständligt. Behovet av byggnadsplan undersöktes och bedömdes av länsstyrelsen innan framställning hos Kungl. Maj:t om förskott gjordes. Vid sådant förhållande torde det icke vara erforderligt att utredning angående behovet bifogades framställning till Kungl. Maj:t, därest de föreslagna bestämmelserna i övrigt gillades. Emellertid förflöte det i allmänhet tämligen lång tid från det framställning om förskott gjordes av länsstyrelsen och till dess beslut av Kungl. Maj:t meddelades. Avsevärd tidsvinst skulle kunna erhållas, om det överlämnades åt länsstyrelserna att själva besluta om förskott, för vilket fall erforderliga medel städse skulle stå till länsstyrelsens förfogande.

Overlantmätaren i Kalmar län betonar vikten av att lagstiftningen icke endast anvisade möjligheten till erhållande av förskott för olika slags planläggningsarbeten utan även att sådana förskott verkligen kunde erhållas. Hitills hade förskott för upprättandet av byggnadsplaner endast i undantagsfall kunnat erhållas, och till följd härav hade det många gånger varit omöjligt åstadkomma erforderliga byggnadsplaner.

Överlantmätaren i Västernorrlands län har anmärkt, att byggnadsplans upprättande visat sig taga alldeles för lång tid. Detta berodde främst på den ordning i vilken förskott av statsmedel utanordnades. För närvarande dröjde det 2—4 år innan sådant förskott kunde erhållas. Länsstyrelsen, som beslutade om plans upprättande, borde även besluta om utanordnandet av förskottsmedel.

Bidrag till regionplanekostnader.

Direkta bidrag av statsmedel till plankostnader ha tidigare utgått endast i två fall nämligen för upprättande av regionplaner för Stockholm och för Göteborg med omgivning.

Stadsplaneutredningen 1942 har räknat med att bidrag av statsmedel skall kunna utgå till bestridande av kostnaderna för upprättande av regionplan. Bidragets storlek borde bestämmas efter skälighetsprövning, varvid nyttosynpunkten borde tillmätas avgörande vikt. Det allmänna vägväsendet torde merendels ha nytta av regionplanen och av den utredning, som föreginge planens tillkomst. Då detta vore förhållandet syntes det rimligt, att staten bidroge till kostnaderna för planen. Även ur annan synpunkt än vägväsendets, exempelvis av militära skäl, kunde upprättandet av en regionplan emellertid vara ett statligt intresse och bidrag från statens sida därför skäligen böra lämnas. Men också då regionplanen icke kunde påvisas medföra direkt nytta för staten, vore det av betydelse för det allmänna, att regionplanläggning, där sådan erfordrades, komme till stånd. Därest svårigheter mötte att upprätta en regionplan med hänsyn till de kostnader, som skulle komma att åvila förbundsmedlemmarna, syntes alltså motiverat att staten genom bidrag av lämplig storlek underlättade företagets genomförande.

Angående frågan om och i vad mån statsbidrag borde utgå torde, fortsätter utredningen, några generella regler icke böra uppställas. Utredningen förutsatte emellertid, att Kungl. Maj:t skulle låta sig vägledas av synpunkter sådana som de här anförda. För möjliggörande av ifrågavarande bidrag syntes något fast anslag å riksstaten icke erforderligt. Regionplaner upprättades förhållandevis sällan. Uppkomme fråga om bidrag av statsmedel till de med en regionplan förenade kostnaderna, torde den behövlige medelsanskaffningen därför utan större olägenhet kunna ordnas så, att Kungl. Maj:t begärde anslag för ändamålet av riksdagen i varje särskilt fall.

Statsbidrag till de med regionplaneförbundets verksamhet förenade förlöpande kostnaderna, sedan regionplan för området en gång antagits, torde som regel ej behövas. Skulle undantagsvis anses lämpligt, att staten bidroge även till dylika kostnader, stode alltid möjligheten öppen att Kungl. Maj:t sökte av riksdagen utverka särskilt anslag för ändamålet, i den mån bidragsbehovet ej kunde tillgodoses av för Kungl. Maj:t eljest tillgängliga medel.

Statskontoret har förklarat sig icke ha något att erinra mot att understöd av statsmedel lämnades för regionplans upprättande.

Enligt det i propositionen 1947:131 framlagda förslaget till byggnadslag skall generalplan och stadsplan upprättas av vederbörande kommun. Kostnaderna härför skola bestridas av kommunen. Underlåter kommun att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av generalplan eller stadsplan, äger länsstyrelsen eller Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar låta upprätta sådan plan på kommunens bekostnad. Med kommuner ha jämförts vissa stadsliknande samhällen. Förskott av statsmedel till kostnaderna för uppgörande av generalplan och stadsplan i stad eller stadsliknande samhälle som nyss nämnts torde med hänsyn härtill icke böra utgå, och detta har icke heller ifrågasatts av stadsplaneutredningen. I fall då generalplan eller stadsplan skall upprättas på kommunens eller samhällets bekostnad torde vederbörande länsstyrelse kunna bestrida de löpande kostnaderna av under händer varande medel i avbidan på att kostnaderna uttagas av staden eller samhället.

Departements-
chefen.

Enligt 107 § förslaget till byggnadslag skall byggnadsplan på landet upprättas och fastställas av länsstyrelsen. På grund av stadgandet i 76 § förslaget till byggnadslag kan efter Kungl. Maj:ts förordnande byggnadsplan komma att upprättas i stad eller stadsliknande samhälle. Därvid skall vad i lagen är stadgat med avseende å landet äga tillämpning.

Kostnaden för upprättandet av byggnadsplan skall enligt 111 § till den del den ej täckes av statsmedel gäldas av kommunen i den mån det med hänsyn till dess intresse av planen och övriga omständigheter finnes skäligt. Återstoden skall fördelas mellan markägarna. Under vissa omständigheter kunna de på kommunen och markägarna belöpande kostnaderna inbördes jämkas. Det skall ankomma på länsstyrelsen att, sedan frågan om statsbidragets storlek avgjorts, meddela beslut om fördelningen av det återstående kostnadsbeloppet. Motsvarande gäller i fråga om ändring av byggnadsplan. Innan beslut om fördelning av kostnaderna föreligger, kunna medel erfordras för förskottering av under planarbetet uppkommande kostnader. För att undvika konflikter rörande frågan, huru erforderliga förskottsmedel skola tillskjutas av de olika intressenterna, bör möjlighet finnas att av statsmedel förskottera kostnaderna. Däremot synes i regel behov av förskottering ej föreligga, då i undantagsfall kostnaderna skola gäldas av kommunen ensam eller av enskild markexploatör.

Förskotten synas liksom hittills böra ha karaktären av räntefria lån för bestridande av plankostnaderna. Beviljat förskott skall, sedan kostnaderna fördelats mellan kommunen och markägarna, återbetalas till statsverket.

Beslut om beviljande av förskott för byggnadsplan ha hittills meddelats av Kungl. Maj:t. Utbetalning och återkrävande av förskott har skett genom länsstyrelserna. Då länsstyrelsen har att besluta om upprättande och fastställande av byggnadsplan, torde — såsom från flertalet remissmyndigheters sida framhållits — jämväl beslutanderätten i förskottsärendena såsom regel böra kunna anförtros åt länsstyrelserna. Jag förutsätter, att avskrivning av förskotterade belopp fortsättningsvis skola i förekommande fall kunna äga rum enligt hittills tillämpade grunder.

Stadsplaneutredningen har föreslagit, att prövningen i förskottsärendena skulle omfatta jämväl en bedömning av behovet av planläggningsåtgärden och

skäligheten av de därmed förbundna kostnaderna ävensom av markägarnas och kommunens förutsättningar att bära desamma. Länsstyrelsen torde emellertid ha att bedöma behovet av planen redan i samband med beslutet om upprättande av densamma. Därvid skall givetvis även beaktas, att planen icke utlägges över för stort område eller eljest erhåller en olämplig utformning ävensom att kostnaderna hållas inom skäliga gränser. Beviljande av förskott torde med hänsyn till syftet med förskottsgivningen icke böra göras beroende av kommunens eller markägarnas förmåga att bära kostnaderna. Erinras må i detta sammanhang, att någon skyldighet icke ansetts böra föreskrivas för kommunerna att förskottera plankostnaderna. Det är emellertid uppenbart, att det i många fall kan vara lämpligt att kommunerna frivilligt förskottera sådana kostnader. Detta är särskilt förhållandet då vederbörande kommun genom egna organ ombesörjer uppgörandet av planen.

Vad angår regionplan skall enligt lagförslaget Kungl. Maj:t bestämma huruvida regionplan skall upprättas. Kostnaderna för upprättande eller ändring av regionplan samt för regionplaneförbunds verksamhet i övrigt skola enligt förslagets 132 §, intill dess planen fastställts, förskjutas av förbundsmedlemmarna eller av statsmedel enligt vad Kungl. Maj:t bestämmer. Kostnaderna skola, i den mån bidrag ej lämnas av statsmedel, slutligen fördelas mellan förbundsmedlemmarna. Sedan planen eller ändring därav fastställts, skall Kungl. Maj:t bestämma grunderna för fördelningen. Stadsplaneutredningen har ej närmare angivit, huru förskotten till regionplaneändamål skola finansieras. Då avsevärd tid torde kunna förflyta mellan beslutet om förskottering av statsmedel och beslutet om kostnadernas slutliga fördelning på förbundsmedlemmarna, synes det lämpligast att medel för ändamålet anvisas å kapitalbudgeten.

Därest riksdagen ej finner anledning till erinran däremot torde anslaget till Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner få tagas i anspråk jämväl för de förut angivna nya förskottsändamålen. Beslutanderätten beträffande förskott för byggnadsplaner torde från och med den 1 juli 1947 böra överflyttas till länsstyrelserna. I samband härmed böra tillgängliga anslagsmedel efter förslag av byggnadsstyrelsen genom beslut av Kungl. Maj:t fördelas mellan länsstyrelserna. Därvid bör iakttagas, att viss del innehålles hos Kungl. Maj:t för att senare under budgetåret kunna ställas till förfogande för mötande av eventuellt ökat medelsbehov hos vissa länsstyrelser. Från och med budgetåret 1947/48 torde anslagsrubriceringen böra ändras, förslagsvis till Förskott till vissa plankostnader m. m. Frågan härom torde framdeles efter förslag av byggnadsstyrelsen få anmälas i 1948 års statsverksproposition.

Frågorna om statsbidrag till byggnads- och generalplaner ha, såsom i annat sammanhang anmälts, av Kungl. Maj:t överlämnats till kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation för ytterligare utredning.

Beträffande regionplan torde jag här få erinra, att i förslaget till byggnadsplan meddelats gemensamma bestämmelser för stad och land. Bestämmelserna förutsätta, att statsbidrag skall kunna utgå till kostnaderna för upprättande eller ändring av regionplan samt för regionplaneförbunds verksamhet i övrigt. Stadsplaneutredningen har förutsatt, att statens bidrag skulle bestämmas efter

skälighetsprövning, varvid nyttosynpunkten borde tillmätas avgörande vikt. Jag delar utredningens uppfattning på denna punkt. Statsbidrag bör sålunda kunna lämnas i fall då regionplaneringen skulle bli till nytta exempelvis för det allmänna vägväsendet, för planläggningen av militära anläggningar och av flygfält samt för annan statlig investeringsverksamhet. Det är emellertid tydligt, att beräkningen av det ekonomiska värdet av statens nytta av en plan alltid måste bereda svårigheter och att en skälighetsprövning härvidlag måste företagas. En viss ledning vid denna prövning torde dock kunna erhållas från tidigare avgjorda statsbidragsärenden. Till de löpande kostnaderna för regionplaneförbunds verksamhet torde statsbidrag böra utgå endast i undantagsfall, då särskilda omständigheter föreligga. Stadsplaneutredningen har ej ansett sig böra föreslå något fast anslag för ändamålet utan har förutsatt, att Kungl. Maj:t från fall till fall skall göra framställning om medelsanvisning hos riksdagen. Enligt min mening torde det dock vara lämpligare, att frågor om beviljande av bidrag för regionplaneändamål få avgöras av Kungl. Maj:t inom ramen för det anslag, som av riksdagen må anvisas för ändamålet.

Medelsbehovet för nästa budgetår till bidrag till regionplaneändamål torde kunna uppskattas till 100 000 kronor. Av nämnda belopp torde 35 000 kronor komma att tagas i anspråk såsom bidrag till upprättande av regionplan för Borås-trakten. Ytterligare framställningar om anslag för liknande planer kunna förväntas under det kommande budgetåret, och medel synas därför böra stå till Kungl. Maj:ts förfogande för bestridande i förekommande fall av statsbidrag till sådana planer.

Under hänvisning till vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till vissa plankostnader m. m.* å riksstaten under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1947/48 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 100 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.